

**Hallituksen
ulkosuomalaispoliittinen
ohjelma**

vuosiksi 2006-2011

Sisältö

Sisältö	2
1. Johdanto.....	3
2. Ohjelman tausta.....	3
2.1. Ulkosuomalaisuus	3
2.2. Ulkosuomalaispolitiikan kehitys.....	4
2.3. Ulkosuomalaispoliittisen ohjelman tarve.....	5
3. Poliittikalinjaukset ja toimenpiteet	6
3.1. Suomalaisen identiteetin säilyttäminen.....	6
3.1.1. <i>Suomi-koulujen toiminnan kehittäminen.....</i>	6
3.1.2. <i>Tilapäisesti ulkomailla asuvien lasten perusopetuksen tukeminen.....</i>	6
3.1.3. <i>Ulkosuomalaisten kouluolojen seuraaminen ja niihin vaikuttaminen.....</i>	7
3.1.4. <i>Eurooppa-koulujen käytön edistäminen .....</i>	7
3.1.5. <i>Ulkomaisissa yliopistoissa tapahtuvan suomen kielen ja kulttuurin opiskelun edistäminen .....</i>	8
3.1.6. <i>Suomessa tapahtuvan koulunkäynnin, opiskelun ja harjoittelun edistäminen .....</i>	8
3.1.7. <i>Ulkosuomalaisten järjestötoiminnan tukeminen.....</i>	9
3.1.8. <i>Ulkosuomalaisille suunnatun tiedottamisen tehostaminen.....</i>	10
3.1.9. <i>Ulkosuomalaisten keskuudessa tapahtuva seurakuntatyö .....</i>	11
3.2. Ulkosuomalaisten oikeusaseman parantaminen	12
3.2.1. <i>Kannustaminen Suomen kansalaisuuden takaisin hankkimiseen .....</i>	12
3.2.2. <i>Ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuden lisääminen .....</i>	13
3.2.3. <i>Ulkosuomalaisparlamentin toiminnan turvaaminen.....</i>	13
3.3. Ulkosuomalaisten sosiaaliturvan ja terveydenhuollon tukeminen.....	14
3.4. Ulkosuomalaiset elinkeinoelämän voimavarana.....	15
3.5. Ulkosuomalaisten paluumuuton edellytysten tukeminen	16
3.6. Suomalaista siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisuutta koskevan tutkimuksen tukeminen	17
4. Ohjelman toimeenpano, vastuutahot ja taloudelliset vaikutukset	18

1. Johdanto

Suomi on ollut historiansa eri vaiheissa väestömäärään nähden huomattava maastamuuttomaa. Todennäköisesti jokaisella suomalaisella on maailmalla omainen, sukulainen, ystävä tai tuttava. Ulkosuomalaisten määrä on noin 1,3 miljoonaa. Huomattava osa ulkosuomalaisista on avioitunut ulkomaille, mikä kasvattaa ja monipuolistaa ulkosuomalaisuuden ja Suomen välistä kontaktipintaa maailmalla. Ulkosuomalaisiin kuuluu myös huomattava määrä suomenruotsalaisia ja heidän jälkeläisiään.

Mahdollisuus säilyttää lähtömaan kulttuuripiirteitä ja niihin tukeutuvaa kulttuuri-identiteettiä on kansainvälisten siirtolaisuutta koskevien sopimusten mukaan siirtolaisten oikeus, joka vastaanottavan valtion tulee sallia. Kulttuuripiirteiden säilyttäminen on yleensä vastaanottavan valtion edun mukaista, koska se ei useinkaan vaikeuta, vaan tukee uuteen asuinmaahan integroitumista. Kulttuuripiirteiden säilyttäminen on myös usein lähtömaan edun mukaista. Vireä ja toimiva ulkokansalaisverkosto voi hyödyttää monella tavalla lähtömaan elinkeino-, kulttuuri- ja poliittista elämää. Ulkosuomalaisille itselleen vahva kulttuuri-identiteetti tukee aktiivista osallistumista myös uuden asuinmaan eri toimintoihin.

Vaikka Suomesta on pitkään lähdetty siirtolaiseksi ulkomaille, Suomella ei ole ollut ulkosuomalaispoliittista ohjelmaa. Tähän ensimmäiseen ulkosuomalaispoliittiseen ohjelmaan on koottu näkemyksiä, arvioita ja toimintamalleja, joiden avulla ulkosuomalaisten ja Suomen vuorovaikutusta voidaan edelleen vahvistaa.

Ulkosuomalaispoliittinen ohjelma on valmisteltu työministeriössä. Ohjelman valmistelun yhteydessä on kuultu ulkosuomalaisparlamenttia.

2. Ohjelman tausta

2.1. Ulkosuomalaisuus

1500- ja 1600-lukujen varhaisin muuttoliike Suomesta suuntautui Ruotsiin, Norjaan, Pohjois-Amerikkaan ja Ruotsin valloittamille alueille Venäjälle (Inkerinmaalle). Näistä muuttoliikkeistä on yhä jäljellä jonkin verran ulkosuomalaisuutta. Ulkosuomalaisuus on myös seurausta rajojen siirroista. Pääosin ulkosuomalaisuus on kuitenkin seurausta myöhemmistä muuttoliikkeistä, kuten:

- 1800-luvun loppupuolella alkanut siirtolaisuus Yhdysvaltoihin ja Kanadaan,
- 1920-luvulla alkanut siirtolaisuus Australiaan,
- Venäjän vallankumoukseen saakka jatkunut muuttoliike Pietariin ja Inkerinmaalle,
- 1920- ja 1930-luvulla tapahtunut muutto Suomesta sekä kanadan- ja amerikansuomalaisten keskuudesta Neuvostoliittoon ja
- toisen maailmansodan jälkeen alkanut muutto Ruotsiin ja muihin Euroopan maihin.

Siirtolaisuuden taustalla ovat olleet osin taloudelliset, osin poliittiset syyt. Osa Suomesta siirtolaisiksi lähteneistä on ollut suomenruotsalaisia.

1980- ja 1990-luvuilla siirtolaisuuden luonne on muuttunut. Perinteistä pysyvämpää maastamuuttoa edustaa nykyisin lähinnä ulkomaille avioituminen, joka on melko huomattava ulkomaille muuton syy. Suurelta osin nykyinen maastamuutto on tilapäiseksi tarkoitettua. Perusteena on usein opiske-

lu, harjoittelu, kielitaidon kartuttaminen, urakehitys tai uusien elämäkokemusten hankkiminen. Eläkeläiset ovat kokonaan uusi maastamuuttajaryhmä. Osa eläkeläisistä siirtyy asumaan ulkomaille osaksi vuotta tai koko vuodeksi. Nykypäivän maastamuuttajat ovat aikaisempiin muuttajiin verrattuna keskimäärin paremmin koulutettuja.

Tarkkaa tilastotietoa ulkosuomalaisten lukumäärästä ei ole. Väestörekisterikeskuksen poissaolevaa väestöä koskevan rekisterin mukaan ulkomailta asuvien Suomen kansalaisten määrä oli vuonna 2004 noin 255 000. Siirtolaisuusinstituutin arvioiden mukaan ulkomailta asuu Suomessa syntyneitä ensimmäisen polven ulkosuomalaisia noin 300 000 ja ensimmäisen ja toisen polven ulkosuomalaisia yhteensä noin 600 000. Kun mukaan lasketaan arviot kolmannen ja sitä useamman polven ulkosuomalaisista, ulkosuomalaisten määrä nousee noin 1,3 miljoonaan. Näistä asuu Yhdysvalloissa noin 600 000, Kanadassa noin 100 000 ja Ruotsissa noin 400 000.

Käsitteellä ulkosuomalainen usein tarkoitetaan ulkomailta asuvia Suomesta muuttaneita syntyperäisiä Suomen kansalaisia sekä heidän jälkeläisiään riippumatta siitä, ovatko jälkeläiset Suomen kansalaisia tai Suomessa syntyneitä. Henkilöiden tulee kuitenkin itse pitää itseään suomalaisina (suomalainen identiteetti).

Nykypäivänä ulkosuomalaisia yhdistävä piirre on lähinnä tietoisuus suomalaisesta taustasta ja juurista sekä pyrkimys suomalaisen identiteetin säilyttämiseen sekä lisäksi tarve pitää yllä yhteyksiä Suomeen asuinmaasta, sukupolvesta ja poliittisesta katsantokannasta riippumatta.

2.2. Ulkosuomalaispolitiikan kehitys

1800-luvun lopulla alkanut laaja siirtolaisuus Suomesta Amerikkaan herätti julkisen vallan mielenkiinnon siirtolaisuuskysymyksiä kohtaan. Valtioapäivien esityksestä senaatti teetti selvityksen siirtolaisuudesta ja pyrki saamaan aikaan siirtolaisuuslain, joka kuitenkaan ei toteutunut. Huomiota herättivät siirtolaisuuden laajuus ja siihen liittyneet yhteiskunnalliset ja yksilökohtaiset epäkohdat. Yleinen suhtautuminen siirtolaisuuteen oli kielteinen. Toiminta ulkosuomalaisten parissa oli lähinnä evankelisluterilaisen kirkon ja Suomen Merimieslähetysseuran varassa.

Suomen itsenäistyttyä jatkettiin siirtolaisuuslain valmistelua. Tavoitteena oli muuttoon liittyvien epäkohtien poistaminen, siirtolaisuuden tuottaman muuttotappion korvaaminen sekä siirtolaisten kotiinpaluun edistäminen. Valmistelu ei kuitenkaan johtanut lain säätämiseen.

Ulkosuomalaispolitiikan alkua merkitsi vuosisadan vaihteen jälkeen ulkosuomalaisosaston perustaminen Suomalaisuuden Liittoon, siitä vuonna 1927 syntynyt Suomi - Seura ry sekä valtiovallan edustajien tulo seuran johtokuntaan. Tällöin käytännössä tunnustettiin se, että oli myös valtiovallan edun mukaista, että ulkosuomalaisilla oli yhteydet Suomeen ja halu säilyttää kielitaito ja suomalainen identiteetti.

1950-luvun lopulla alkanut laajamittainen siirtolaisuus Ruotsiin merkitsi uutta ulottuvuutta ulkosuomalaisuuteen liittyvässä keskustelussa. Ruotsiin muodostunut pysyvä suomalaisväestö on edellyttänyt myös Suomen hallitukselta aktiivisia toimenpiteitä ja yhteistyötä kahdenvälisesti Ruotsin hallituksen kanssa sekä osana yleistä pohjoismaista yhteistyötä ruotsinsuomalaisten asemaan ja olosuhteisiin liittyvissä kysymyksissä. Ruotsinsuomalaiset ovat järjestöjensä aktiivisen toiminnan tuloksena saavuttaneet kansallisen vähemmistön aseman ja sen myötä suojan suomen kielelle ja kulttuurille. Tämä on ulkosuomalaisuuden historiassa ainutlaatuinen saavutus.

1970-1992 toimineen valtioneuvoston asettaman siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan useisiin mietintöihin sisältyi ulkosuomalaisia ja paluumuuttoa koskevia toimenpide-ehdotuksia. Näistä monet ovat myös toteutuneet. Neuvottelukunnan siirtolaisuuspoliittisessa periaatemietinnössä (1980) määriteltiin myös ulkosuomalaispolitiikan periaatteet. Nämä ovat suunnanneet ja ohjanneet viranomais-toimintaa ulkosuomalaisasioissa.

1980-luvulla suomenruotsalaisten siirtolaisuuteen liittyviä kysymyksiä käsitteli Svenska emigrationskommitté.

1990-luvun alussa yleiseen tietoisuuteen tuli ”uutena” ulkosuomalaisryhmänä entisen Neuvostoliiton alueella asuvat inkerinsuomalaiset ja Neuvostoliittoon 1920- ja 1930-luvuilla muuttaneet sekä heidän jälkeläisensä. Näillä ryhmillä ei ollut vuosikymmeniin mahdollisuuksia pitää yhteyksiä Suomeen eikä myöskään Suomen valtiolla heihin.

1997 perustettu ulkosuomalaisparlamentti merkitsi uutta vaihetta ulkosuomalaispolitiikassa. Eri puolilla maailmaa asuvat ulkosuomalaiset voivat parlamentin välityksellä olla suorassa keskusteluyhteydessä Suomen valtiovaltaan ja tuoda esiin ongelmia ja tarpeita sekä tehdä niitä koskevia toimenpide-esityksiä.

2.3. Ulkosuomalaispoliittisen ohjelman tarve

Ulkosuomalaiset muodostavat moniulotteisen voimavaran Suomelle. Ulkosuomalaiset tekevät Suomea maailmalla tunnetuksi. Ulkosuomalaisten verkosto hyödyttää Suomen elinkeino-, kulttuuri- ja poliittista elämää. Ne ulkosuomalaiset, jotka palaavat takaisin, tuovat tullessaan ulkomailla opimiaan tietoja ja taitoja. Paluumuuttajien kotoutumiseen Suomeen ei yleensä liity suurempia ongelmia.

Vuosikymmenten kuluessa muotoutuneesta ulkosuomalaispolitiikasta huolimatta Suomella ei ole ollut virallista ulkosuomalaispoliittista ohjelmaa. Ulkosuomalaispolitiikka ei sisältynyt 1997 hyväksyttyyn periaatepäätöksen hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi. Koska virallista asemaa ei ole ollut, ulkosuomalaispolitiikalta ja ulkosuomalaispolitiikan toimeenpanolta on puuttunut jatkuvuus.

Euroopan Neuvosto antoi 1994 jäsenvaltioille suosituksen laatia lainsäädännöllisiä, poliittisia ja hallinnollisia toimia käsittävä ohjelma suhteiden parantamiseksi ulkomailla asuvaan väestöönsä.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan hallituksen tulee laatia maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Vaikka valmisteilla oleva maahanmuuttopoliittinen ohjelma on kokonaisvaltainen, sen pääpaino on työperusteisen maahanmuuton edistämisessä. Hallituksen ulkosuomalaispoliittinen ohjelma täydentää hallituksen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa.

3. Poliittikalinjaukset ja toimenpiteet

Seuraavassa esitettävät poliittikalinjaukset ja toimenpiteet muodostavat hallituksen ulkosuomalaispoliittisen ohjelman vuosiksi 2006-2011. Ohjelman toimeenpanoa ja vastuutahoja sekä ohjelman taloudellisia vaikutuksia käsitellään jaksossa 4.

3.1. Suomalaisen identiteetin säilyttäminen

3.1.1. Suomi-koulujen toiminnan kehittäminen

Suomi-koulut ovat olleet ulkosuomalaisten menestyksekkäin sivistyspyrkimys viime vuosikymmeninä. Koulujen tarkoituksena on tukea lasten suomen ja ruotsin kielen ja suomalaisen kulttuurin oppimista sekä hankitun kielitaidon säilyttämistä. Opiskeluryhmät päättävät itse tavoitteistaan. Tavoitteena voi olla riittävä kielitaito sukulaisuussuhteiden ylläpitämiseksi tai suorittaa virallinen kielikoe Suomessa. Suomi-koulut tarjoavat myös erityisesti ulkosuomalaisille naisille puitteet sosiaalisten verkostojen ylläpitämiselle.

Suomi-kouluja toimii noin 150 eri puolilla maailmaa ja niissä on oppilaita yli 3 200. Kouluja ylläpitää tavallisimmin vanhempien perustama, kirkollinen tai muu paikallinen yhdistys. Opetushallitus myöntää harkinnanvaraista avustusta koulujen toimintaan. Vuonna 2005 avustus oli 336 400 euroa suomen- ja ruotsinkieliseen kerhomuotoiseen opetukseen. Opetushallitus myös tukee ja auttaa järjestämään opetusalan seminaareja ja neuvottelupäiviä Suomi-koulujen opettajille.

Kehittyvä tiedonvälitystekniikka ja erityisesti internet avaavat uusia mahdollisuuksia myös Suomi-koulujen toiminnan kehittämiseen. Kuitenkin yleensä myös aikuisen tukea oppimiseen tarvitaan. Parhaillaan on käynnissä opetusministeriön käynnistämä selvitys suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien ulkosuomalaisten määristä ja Suomi-koulujen opettajien täydennyskoulutustarpeista. Selvityksen on määrä valmistua vuonna 2006. Selvityksen pohjalta on tarkoitus kehittää Suomi-koulujen toimintaa ja rahoitusta.

1) **Poliittikalinjaus: Jatketaan aktiivista Suomi-koulujen kehittämistä**

Toimenpiteet:

- Opetushallitus jatkaa Suomi-koulujen taloudellista tukemista valtion talousarvion määrittelemissä puitteissa.
- Hyödynnetään kehittyvän tietotekniikan mahdollisuudet sekä opetusministeriön teettämän selvityksen tuottama tieto.

3.1.2. Tilapäisesti ulkomailla asuvien lasten perusopetuksen tukeminen

Ulkomailla tilapäisesti asuvien suomalaisten perheiden määrän lisääntyminen on lisännyt tarvetta huolehtia suomalaista peruskoulua vastaavan koulutuksen järjestämiseen ulkomailla. Laki ja asetus ulkomailla toimivista peruskouluista vastaavista kouluista tuli voimaan 1981. Lain mukaan näille niin sanotuille ulkomaankouluille myönnetään täysimääräinen valtionosuus. Vuonna 1999 voimaan tul-

lut perusopetuslaki kattaa myös ulkomailla toimivat peruskoulut. Vuonna 2004 ulkomaankouluja oli Virossa, Venäjällä, Belgiassa, Espanjassa ja Thaimaassa toiminnassa yhteensä 12.

Ne, jotka eivät voi käydä ulkomaankoulua, voivat käyttää hyväkseen Kansanvalistusseuran kotiperuskoulua. Kotiperuskoulu käynnistyi kirjukurssina 1975 ja nykyisin toimii internetin, sähköpostin ja postin välityksellä. Vuonna 2004 kotiperuskoulua kävi noin 500 oppilasta 55 maassa. Suurin osa oppilaista käy kotiperuskoulun ohella asuinmaassaan myös paikallista tai kansainvälistä koulua. Opetusministeriö tukee kotiperuskoulua 65 %:n rahoitusosuudella.

- 2) **Politiikkalinjaus:** Tuetaan tilapäisesti ulkomailla asuvien lasten perusopetuksen saamista

Toimenpiteet:

- Opetushallitus tukee kohderyhmälle suunnattuja sähköisiä etäopetushankkeita.

3.1.3. Ulkosuomalaisten kouluolojen seuraaminen ja niihin vaikuttaminen

Niissä maissa, joissa on suhteellisen paljon suomalaisperäistä väestöä, on mahdollisuus saada suomenkielistä opetusta tai opetusta suomen kielessä. Ruotsissa on kunnallisissa kouluissa 20-30 suomenkielistä luokkaa, joissa on yhteensä noin 450 oppilasta. Vapaakouluja on kahdeksan ja niissä on noin 1 100 oppilasta. Norjassa Finnmarkenin läänin peruskouluissa ja lukioissa on suomen kielen opetusvelvollisuus. Kanadassa suomen kielellä on oppiaineen asema parissa lukiossa. Ranskassa ja eräissä Saksan osavaltioissa suomen kielen voi sisällyttää ylioppilastutkintoon. Venäjällä Pietarissa suomea opetetaan ensimmäisenä vieraana kielenä viidessä peruskoulussa. Lisäksi Pietarissa, Karjalassa ja inkerinsuomalaisten asuinalueilla opetetaan suomea joko toisena kielenä tai vapaaehtoisena aiheena kymmenissä kouluissa. Pietarissa ja Tartossa toimivat suomenkieliset koulut. Virossa suomen kielen opetusta annetaan 140 koulussa joko ylimääräisenä aineena tai kerhotoiminnan muodossa.

- 3) **Politiikkalinjaus:** Seurataan ja edistetään ulkosuomalaisten kouluolojen kehittämistä.

Toimenpiteet:

- Pyritään vaikuttamaan ulkosuomalaisten keskeisten asuinmaiden viranomaisiin siten, että mahdollisuudet saada suomen- tai ruotsinkielistä kouluopetuksen tai opetusta suomen tai ruotsin kielessä paranisivat.

3.1.4. Eurooppa-koulujen käytön edistäminen

Eurooppa-koulut ovat Euroopan yhteisöjen henkilöstön lapsia varten perustettuja oppilaitoksia. Niitä on toiminnassa tällä hetkellä 13 sijoittuen yhteensä seitsemään eri maahan. Suurimmat koulut ovat Brysselissä ja Luxemburgissa. Suomi on liittynyt Eurooppa-kouluja koskevaan sopimukseen vuonna 1995. Eurooppa-kouluissa opetusta annetaan esikoulussa ja ala-asteella pääosin oppilaan

äidinkielellä, yläasteella ja lukiossa osa oppiaineista opetetaan äidinkielellä. Lukio päättyy European Baccalaureate (EB) -tutkintoon, joka tuottaa Suomessa samat oikeudet kuin kansallinen ylioppilastutkinto. Eurooppa-koulujen kustannuksista komission osuus on tällä hetkellä noin 57 % ja jäsenmaiden 22 %, loppuosa kerätään muun muassa lukukausimaksuina. EU-virkamiesten lapsilta lukukausimaksuja ei peritä, mutta hakemuksesta kouluihin voidaan ottaa oppilaisiksi myös muita lapsia, joilta perittävät lukukausimaksut vaihtelevat tällä hetkellä 2 400 euron (esikoulu) ja 4 500 euron (yläaste ja lukio) välillä.

4) **Politiikkalinjaus: Edistetään Eurooppa-kouluihin hakeutumista.**

Toimenpiteet:

- Tehostetaan tiedottamista Eurooppa-kouluista EU:n alueella asuville ulkosuomalaisille sekä sinne muuttamista suunnitteleville.
- Osallistutaan Eurooppa-koulujen toiminnan kehittämiseen
- Edistetään EB -tutkintoa koskevaa yleistä tiedotusta

3.1.5. Ulkomaisissa yliopistoissa tapahtuvan suomen kielen ja kulttuurin opiskelun edistäminen

Suomen kielen ja kulttuurin opetusta tarjoaviin ulkomaisiin yliopistoihin lähetetään Suomesta vierailuvia professoreita ja lehtoreita. Monissa ulkomaisissa yliopistoissa Suomen kielen ja kulttuurin oppitulojen tulevaisuus on kuitenkin epävarma. Esimerkiksi Ruotsissa yliopistot ovat taloudellisista syistä supistamassa opetusta. Sen sijaan Norjassa yliopistojen suomen kielen ja kulttuurin opetusta on vahvistettu. Opetustarjontaan luonnollisesti vaikuttaa opetuksesta kiinnostuneiden opiskelijoiden määrä.

5) **Politiikkalinjaus: Edistetään suomen kielen ja kulttuurin opiskelua ulkomaisissa yliopistoissa.**

Toimenpiteet:

- Tehostetaan tiedottamista ulkosuomalaisille ulkomaisten yliopistojen suomen kielen ja kulttuurin opetustarjonnasta.
- Otetaan kahdenvälisen yhteistyön puitteissa esiin tarve säilyttää suomen kielen ja kulttuurin opetuksen asema niiden maiden kanssa, joissa opetustarjontaa on vähennetty tai sitä ollaan vähentämässä.

3.1.6. Suomessa tapahtuvan koulunkäynnin, opiskelun ja harjoittelun edistäminen

Vieraskieliset koulutusohjelmat Suomen korkeakouluissa tarjoavat mahdollisuuden ulkosuomalaisnuorille hakeutua opiskelemaan Suomeen. Ulkosuomalaisien peruskoulu- ja lukioikäisten tilapäisestä koulunkäynnistä Suomessa on mahdollista sopia koulun kanssa.

Ulkomaalaisille korkeakouluopiskelijoille järjestetään kansainvälisiä kesäkursseja Suomessa. Nämä kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen (CIMO) järjestämät kurssit on ensisijassa tarkoitettu

suomea tai ruotsia vieraana kielenä ulkomaisissa yliopistoissa opiskeleville. Kesäkurseille voivat kuitenkin osallistua myös sellaiset suomalaista syntyperää olevat, joiden suomen tai ruotsin taito ja tiedot Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista ovat puutteelliset.

EU:n koulutus-, nuoriso- ja kulttuuriohjelmat tarjoavat mahdollisuuksia muun muassa koulujen väliseen yhteistyöhön, opetushenkilöstön perus- ja täydennyskoulutukseen sekä verkostojen luomiseen eri EU- ja ETA-maiden välillä.

Tietoa opiskelu- ja harjoittelumahdollisuuksista Suomessa on saatavissa Discover Finland - verkkopalvelusta sekä Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen (CIMO) julkaisemista oppaista. CIMO myös vastaa Suomen osuudesta PLOTEUS-portaalissa, jossa on tietoa koulutusmahdollisuuksista Euroopan eri maissa.

Suomessa tutkintoon tähtäävää opiskelua varten kaikki Suomen kansalaiset, myös ulkosuomalaiset, voivat hakea opintotukea ja opintolainaa.

6) **Politiikkalinjaus: Edistetään ulkosuomalaisten koulunkäyntiä, opiskelua ja harjoittelua Suomessa.**

Toimenpiteet:

- **Lisätään ulkosuomalaisille nuorille suunnattua tiedotusta koulunkäyntimahdollisuuksista sekä opiskelu- ja harjoitteluohjelmista Suomessa.**
- **Kannustetaan ulkosuomalaisopettajia osallistumaan vaihto-ohjelmiin.**

3.1.7. Ulkosuomalaisten järjestötoiminnan tukeminen

Erialaisten harrastustoimintojen keinoin ulkosuomalaiset ovat perinteisesti pyrkineet säilyttämään suomalaista identiteettiään. Harrastustoimintojen pohjalta syntyneitä ulkosuomalaisten aatteellisia ja sivistyksellisiä järjestöjä arvioidaan nykyisin olevan lähes 1 500.

Yhdysvalloissa tunnetuimpia järjestöjä ovat Finlandia Foundation, kirkollinen Suomi Conference sekä FinnFest USA, joka järjestää vuosittaisen ulkosuomalaisten kesäjuhlan. Kanadassa Suomalainen Kulttuuriliitto järjestää vuosittain Kanadan suomalaisten suurjuhlat, joka kokoaa Kanadan erilaiset suomalaisseurat. Australiassa suomalaisseurojen keskusjärjestönä toimii Australian Suomalaisen Liitto, joka järjestää vuosittain Suomi-päivät. Inkerinsuomalaisten yhteistyöeliminä toimivat Venäjän Inkerinliitto, Viron Inkerinsuomalaisten liitto sekä Ruotsin Inkeriliitto. Ruotsinsuomalaisten keskusliitto (RSKL) on Euroopan suurin ulkosuomalaisjärjestö. Suomenruotsalaisten järjestönä Ruotsissa toimii Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige (FRIS). Suomalaisilla opiskelijoilla on järjestötoimintaa muun muassa Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Ranskassa, Saksassa, Ruotsissa ja Virossa. Myös muissa Euroopan maissa toimii Suomi-seuroja, ystävyysseuroja ja muita vastaavia järjestöjä.

Ulkosuomalaisten järjestötoiminta on moninaista, mutta joissain maissa ovat osin ongelmaksi nousseet ristiriidat vanhojen ja uusien siirtolaisryhmien välillä.

Ulkosuomalaisten etujärjestönä Suomessa toimii Suomi - Seura ry. Seura on perustettu vuonna 1927 ja sillä on noin 20 000 jäsentä ja noin 230 järjestöjäsentä. Suomi - Seuran toimintaan kuuluu muun muassa:

- Neuvonta ulkomaille muuttoon, ulkomaille asumiseen ja paluumuuttoon liittyvissä kysymyksissä.
- Viranomaistiedotteiden välittäminen ja ulkomaille muuttajille tarkoitettujen maaoppaiden laatiminen.
- Kurssien järjestäminen Suomeen palaaville ja eläkepäiviksi ulkomaille lähtöä suunnitteleville. Ulkosuomalaisnuorille järjestetään vuosittain suomen kielen ja kulttuurin kesäseminaarin sekä kielenhuoltokurssi.
- Tukihenkilöverkoston kehittäminen ja kouluttaminen yhteistyössä ulkosuomalaisjärjestöjen kanssa. Tällä hetkellä 20 eri maassa yli 40 tukihenkilöä neuvoo uusia suomalaismuuttajia.
- Ulkosuomalaisparlamentin sihteeristönä toimiminen ja ulkosuomalaisparlamentin istunnon järjestäminen joka toinen tai kolmas vuosi.

Suomi - Seura jakaa ulkosuomalaisjärjestöille vuosittain apurahoja noin 100 000 euroa. Tukea annetaan myös ulkosuomalaisille tiedotusvälineille. Opetusministeriö tukee taloudellisesti seuran toimintaa. Vuonna 2004 tuen suuruus oli 250 000 euroa.

7) **Politiikkalinjaus: Tuetaan ulkosuomalaisten järjestötoimintaa.**

Toimenpiteet:

- Opetusministeriö jatkaa Suomi - Seura ry:n toimintaedellytysten turvaamista.
- Tuetaan järjestötoiminnan kehittämistä siten, että myös nykyisin tavoittamatta jäävät ryhmät saadaan mukaan. Tavoitteeksi asetetaan vanhojen ja uusien siirtolaisryhmien yhteistyön parantaminen.
- Kehitetään Suomen ulkomaanedustustojen sekä Suomen kulttuuri- ja tiedeintituuttien yhteistyötä ulkosuomalaisten ja heidän järjestöjensä kanssa.

3.1.8. Ulkosuomalaisille suunnatun tiedottamisen tehostaminen

Keskeinen väline Suomesta ulkosuomalaisille tiedottamisessa on Suomi - Seura ry:n kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä Suomen Silta -lehti. Suomi - Seura julkaisee myös Suomen Sillan uutisviikkoa, joka on kooste Suomen uutisista sekä muista ulkosuomalaisille merkityksellisistä asioista. Uutisviikko julkaistaan myös internetissä. Työministeriö tukee Suomen Sillan julkaisemista (vuonna 2005 tuki oli 122 000 euroa). Opetusministeriö tukee uutisviikon julkaisemista sekä Suomi - Seuran kautta myös ulkosuomalaisten omia tiedotusvälineitä (vuonna 2004 tuki oli 115 000 euroa ja se jakaantui noin 80 tiedotusvälineelle).

Yleisradio välittää suomalaisia radio-ohjelmia suomeksi ja ruotsiksi kuuntelijoille kaikkialla maailmassa. Euroopassa palvelutaso on lähes sama kuin Suomessa lukuun ottamatta itäisiä ja eteläisiä lähialueita Venäjällä ja Virossa. Muissa maanosissa palvelu on suppeampaa, mutta kuitenkin ympärivuorokautista muualla paitsi Amerikan mantereella. Ohjelmistossa ovat edustettuina kaikki Yleisradion kanavat, myös maakuntaradiot. Ruotsinkielistä ohjelmaa lähetetään noin neljäsosa suomenkielisen määrästä. Lähetyksiä voi osittain kuunnella myös internetissä. Huonosti suomen kieltä

osaavia varten lähetetään selkokieliä ohjelmia. Suomen kielen opetusohjelmia lähetetään äidinkielenään englantia tai venäjää puhuville. Radio-ohjelmat ovat myös vapaasti ulkomaisten radioasemien käytettävissä. Siten myös ulkosuomalaisyhteisöjen omat radioasemat voivat välittää lähetyksiä edelleen.

Yleisradion TV- Finland palvelee lähinnä Länsi-Euroopassa asuvia ulkosuomalaisia. Ohjelmisto koostuu YLE:n eri televisiokanavien ja MTV3:n suosituimmista omatuotanto-ohjelmista. Päivittäinen lähetyksaika on keskimäärin 15 tuntia. Ohjelmien lähetyks tapahtuu satelliitin välityksellä, joten lähetyksien vastaanotto edellyttää laitehankintoja. Osin TV - Finlandin lähetykset on nähtävissä vain osana maksullista kanavapakettia, mikä on omiaan supistamaan ulkosuomalaisista katsojakuntaa. Suomalaisia TV-lähetyksiä voi seurata myös internetissä.

Suomi - Seuran julkaisujen ja Yleisradion lisäksi eräät Suomessa toimivat yhdistykset ja kaupalliset tiedotusvälineet kohdistavat tiedonvälitystä ulkosuomalaisille, lähinnä ulkomailla työskenteleville suomalaisille.

8) **Politiikkalinjaus: Tehostetaan ulkosuomalaisille suunnattua tiedottamista.**

Toimenpiteet:

- **Lisätään ulkosuomalaisten omien tiedotusvälineiden käyttöä ulkosuomalaisille suunnatussa viranomaistiedotuksessa.**
- **Selvitetään mahdollisuudet parantaa Yleisradion radio-ohjelmien saatavuutta lähialueilla Venäjällä ja Virossa.**
- **Selvitetään mahdollisuudet parantaa Yleisradion televisiolähetyksien saatavuus vastaavalle tasolle radiolähetyksien saatavuuden kanssa.**
- **Kannustetaan Yleisradiota jatkamaan ulkosuomalaisille suunnattua monipuolista ohjelmatarjontaa.**

3.1.9. Ulkosuomalaisten keskuudessa tapahtuva seurakuntatyö

Suomen evankelis-luterilainen kirkko tekee säännöllistä seurakuntatyötä yli 40 maassa. Kirkolla on ulkosuomalaistyötä koskeva yhteistyösopimus Ruotsin, Norjan, Saksan, Itävallan, Australian, Yhdysvaltojen ja Kanadan luterilaisten kirkkojen sekä Suomen Merimieskirkko ry:n kanssa. Lisäksi eri lähetysjärjestöjen työntekijät vastaavat ulkosuomalaistyöstä useissa Aasian ja Afrikan maissa.

Evangelisluterilaisen kirkon ulkosuomalaistyön peruseriaatteena on, että kunkin maan kirkko vastaa alueellaan asuvien suomalaisten seurakuntatyöstä heidän äidinkielellään. Kirkko välittää suomalaistyöntekijöitä ulkomaisten kirkkojen palvelukseen, konsultoi kirkkoja ja avustaa tarvittaessa uusien projektien käynnistämässä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntatyö ulkomailla on laaja-alaista. Kirkko muun muassa tukee kulttuuritoimintaa, toimii Suomi-koulujen taustayhteisönä ja järjestää yhdessä Suomi - Seuran kanssa tukihenkilö-, naapuriapu- ja lähimmäistoimintaa.

Määräaikaiset siirtolaiset ovat evankelis-luterilaisen kirkon ulkosuomalaistyön uusi haaste. Euroopan ulkopuolella uusi siirtolaisuus sijoittuu suurelta osalta alueille, joilla ei ole perinteisen siirtolai-

suuden luomaa suomalaista kirkollista työtä. Kirkon turistityö laajenee jatkuvasti. Suurimpia kohteita ovat Kanarian saaret, Espanjan Aurinkorannikko ja lisäksi Costa Blanca, Rhodos ja Kypros.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko toimii ulkomailla joko omissa tiloissaan tai ulkomaiselta sisarkirkolta käyttöönsä saamissa tiloissa. Toimitilojen tarvetta on kuitenkin ulkosuomalaisten uusilla asuinalueilla, erityisesti suurkaupungeissa.

Ulkosuomalaisilla ortodokseilla on ollut kirkollista toimintaa Ruotsissa ja Saksassa. Suomen heluntaiiikkeellä on ollut toimintaa Kanadassa ja Australiassa.

3.2. Ulkosuomalaisten oikeusaseman parantaminen

Suomen lainsäädännössä ulkosuomalaisten oikeusaseman kannalta keskeinen seikka on Suomen kansalaisuus. Erityissääntelyä entisistä Suomen kansalaisista tai suomalaista syntyperää olevista ulkomaan kansalaisista sisältyy vain ulkomaalaislakiin ja kansalaisuuslakiin. Eräät Suomessa asumiseen perustuvat oikeudet, kuten asumisperusteinen sosiaaliturva ja velvollisuudet, kuten verovelvollisuus, koskevat ulkomailla asuvia Suomen kansalaisia vain rajallisesti.

Ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten kannalta keskeisiä lakiin perustuvia oikeuksia ovat muun muassa äänioikeus ja vaalikelpoisuus valtiollisissa vaaleissa ja keskeisiä lakiin perustuvia velvollisuuksia asevelvollisuus.

3.2.1. Kannustaminen Suomen kansalaisuuden takaisin hankkimiseen

Suomen nykyinen kansalaisuuslaki, joka tuli voimaan 1.6.2003, sallii monikansalaisuuden. Lain mukaan Suomen kansalaisuus säilyy, kun henkilö ottaa toisen valtion kansalaisuuden. Edellytyksenä kuitenkin on, että myös toinen valtio hyväksyy monikansalaisuuden. Euroopan unionin maista muun muassa Tanska, Alankomaat, Belgia, Itävalta ja Espanja eivät ehdoitta tunnusta monikansalaisuutta.

Kansalaisuuslain nojalla entiset Suomen kansalaiset ja heidän jälkeläisensä voivat saada takaisin Suomen kansalaisuuden ilmoitusmenettelyllä. Ulkomaalaisviraston mukaan Suomen kansalaisuuden palauttavia kansalaisuusilmoituksia on 26.7.2005 mennessä tehty 5 648. Ilmoituksen käsittelyhintaa on kuitenkin varsin korkea (240 €), ja se on käytännössä saanut monet ulkosuomalaiset luopumaan Suomen kansalaisuuden takaisin hankkimisesta.

9) **Politiikkalinjaus: Kannustetaan ulkosuomalaisia hankkimaan takaisin Suomen kansalaisuus.**

Toimenpiteet:

- **Selvitetään mahdollisuudet kansalaisuusilmoituksen hinnan alentamiseksi siten, ettei se muodostu kansalaisuuden takaisin saamisen käytännön esteeksi.**

3.2.2. Ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuden lisääminen

Ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuus valtiollisissa vaaleissa on ollut alhainen. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ulkosuomalaisten äänestysprosentti oli 8,5 % (äänioikeutettuja 205 399) ja 2000 presidentinvaaleissa 10,6 % ensimmäisellä ja 11,7 % toisella kierroksella (äänioikeutettuja 204 917). Syiksi alhaiseen äänestysaktiivisuuteen voidaan arvioida vieraantumisen Suomen poliittisesta elämästä sekä äänestysolosuhteet. Äänioikeuden käyttäminen voi edellyttää useiden satojen kilometrien matkustamista. Ulkosuomalaisten äänestysvilkkauksen lisäämiseksi on aika ajoin esitetty ulkosuomalaisten oman vaalipiirin muodostamista (muun muassa siirtolaisuusasiain neuvottelukunta 1981). Oman vaalipiirin toteuttamista ei kuitenkaan ole pidetty mahdollisena. Äänestystapah-tuman vieminen lähemmäksi ulkosuomalaisia vaaliavustajien avulla sekä puolueiden toiminnan suuntaaminen ulkosuomalaisille ovat muita keinoja äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi.

Hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteena on edistää aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. Tässä yhteydessä olisi tärkeää pohtia miten myös ulkosuomalaiset saataisiin nykyistä paremmin kiinnostumaan mahdollisuudestaan vaikuttaa Suomen kehitykseen mm. äänestysmenettelyn kautta

10) **Politiikkalinjaus: Pyritään lisäämään ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta.**

Toimenpiteet:

- Lisätään ulkosuomalaisten käyttöä vaaliavustajina ulkosuomalaisten äänioikeuden käytön helpottamiseksi. Vaaliavustajia koulutetaan yhteistyössä Suomen edustustojen, Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien ja ulkosuomalaisjärjestöjen kanssa.
- Lisätään äänestyspaikkojen määrää. Pyritään laajentamaan vaalihuoneistojen vuokraamista ulkosuomalaisyhteisöiltä.
- Selvitetään kirjeäänestämisen ja internetin välityksellä tapahtuvan äänestämisen mahdollisuutta.

3.2.3. Ulkosuomalaisparlamentin toiminnan turvaaminen

Ulkosuomalaisjärjestöt perustivat ulkosuomalaisparlamentin vuonna 1997 edistämään ulkosuomalaisten asioita Suomessa. Ulkosuomalaisparlamentti kokoontuu kahden - kolmen vuoden välein kaksipäiväiseen istuntoon, johon osallistuvat parlamentin säännöt ratifioineiden järjestöjen valitsemat edustajat. Järjestöillä on oikeus tehdä aloitteita parlamentin käsiteltäväksi. Aloitteet koskevat epäkohtia, joihin ulkosuomalaiset toivovat tehtävän muutoksia. Parlamentin istunnossa valiokunnat työstävät aloitteista päätöslauselmaehdotuksia, jotka hyväksytään täysistunnossa. Päätöslauselmat luovutetaan pääministerille. Viimeksi ulkosuomalaisparlamentti kokoontui vuonna 2005.

Istuntokausien välissä ulkosuomalaisparlamentin asioita ajaa ulkosuomalaisparlamentin puhemies ja sihteeristö sekä parlamentin sihteeristöä toimiva Suomi - Seura, joka rahoittaa kokonaisuudessaan ulkosuomalaisparlamentin toiminnan. Edustajat maksavat itse matkansa istuntoon.

Ulkosuomalaisparlamentin keskeisesti ajamia asioita ovat olleet monikansalaisuuden salliminen sekä suomenkielisen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan harjoitteluvaihdon käynnistyminen ulkomailla toimiviin Suomi-koteihin. Muita ulkosuomalaisparlamentin ajamia asioita ovat muun muassa ulkomaille maksettavien työeläkkeiden lähdeveron alentaminen, ulkomaille suunnattujen radio- ja televisiopalvelujen turvaaminen, Suomi-koulujen toiminnan tukeminen, ulkosuomalaisten äänestysolosuhteiden parantaminen sekä monikulttuuri- ja uusmuuttajaperheiden tukeminen.

11) **Politiikkalinjaus: Turvataan ulkosuomalaisparlamentin toimintaedellytykset.**

Toimenpiteet:

- **Jatketaan ulkosuomalaisparlamentin tukemista Suomi-Seuran kautta.**
- **Kuullaan ulkosuomalaisparlamenttia ulkosuomalaisille suunnattuja toimenpiteitä valmisteltaessa.**

3.3. Ulkosuomalaisten sosiaaliturvan ja terveydenhuollon tukeminen

Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan ja terveydenhuollon piiriin ulkosuomalaiset kuuluvat vain poikkeuksellisesti lähinnä silloin, kun henkilö on Suomesta lähetetty työntekijä tai hänen perheenjäsenensä. Ulkosuomalaiset kuuluvat yleensä asuinmaansa sosiaaliturva- ja terveydenhuoltojärjestelmien piiriin. Suomen valtio ei yleensä ole avustanut taloudelliseen ahdinkoon joutuneita ulkosuomalaisia.

Suomen kansalaisten sosiaaliturva ja terveydenhuolto on pyritty turvaamaan eri maiden kanssa tehtyjen sosiaaliturvasopimusten nojalla. EU- ja ETA-maiden välillä muuttaviin näiden maiden kansalaisiin sovelletaan EY:n asetusta 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta. Kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyt verosopimukset säätelevät myös ulkosuomalaisten eläketulojen verotusta. Sosiaaliturva- ja verosopimusten soveltamisesta ja tulkinnasta aiheutuu kuitenkin ajoittain epäselvyyttä.

Potilaiden siirrosta siihen Pohjoismaahan, johon potilaalla on läheiset siteet, on voimassa pohjoismainen sopimus. Sopimuksen nojalla lähettävä ja vastaanottava kunta voivat sopia laitoshoidon tarvitsevan hoito- ja muuttokustannusten jakamisesta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö antamasta ohjeesta ja valtion talousarviossa potilassiirtoihin varatusta määrärahasta huolimatta potilassiirtoja Ruotsista Suomeen ei juurikaan ole tehty.

Ulkosuomalaisten vanhusten lepokoteja toimii Ruotsissa, Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Australiasa toistakymmentä. Lepokodit palvelevat suomen ja ruotsin kielellä, ja osassa niistä on myös dementia- ja sairausosastot. Lepokodit ovat ulkosuomalaisjärjestöjen perustamia yleensä siten, että rakennukseen on kerätty varat suomalaisyhteisöltä. Toimintamenot kustantavat sijaintimaa ja palvelujen käyttäjät yhdessä. Muutamilla seuduilla toimii myös vanhusten kotipalvelu.

Suomen- ja ruotsinkielisen hoitohenkilökunnan ja harjoittelijoiden tarve ulkosuomalaisten hoitokodeissa suuri. Dementian seurauksena pitkään Suomesta pois ollut henkilö usein unohtaa täysin uuden asuinmaansa kielen eikä enää osaa muuta kuin äidinkieltään. Ulkosuomalaisparlamentin aloitteesta Kansainvälisen henkilövaihdon keskus (CIMO) koordinoi vuodesta 2004 alkaen sosiaali- ja

terveydenhoitoalan ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden välitystä ulkosuomalaisiin hoivakoteihin. Kyseessä on kuitenkin määräaikainen hanke.

12) **Politiikkalinjaus:** Tuetaan ulkosuomalaisten sosiaali- ja terveystalvelujen saata-
vuutta.

Toimenpiteet:

- Parannetaan Suomen viranomaisten asiantuntemusta sosiaaliturvasopimukseen ja verosopimukseen liittyvissä kysymyksissä.
- Selvitetään Pohjoismaiden välisen potilassiirtosopimuksen soveltamiseen mahdollisesti liittyvät ongelmat.
- Laajennetaan sosiaali- ja terveydenhoitoalan opiskelijoiden harjoittelijanvaihto ulkosuomalaisiin hoitokoteihin koskemaan myös toisen asteen oppilaitosten opiskelijoita.

3.4 Ulkosuomalaiset elinkeinoelämän voimavarana

Ulkosuomalaiset ovat asuinmaidensa ja Suomen välisen vuorovaikutuksen edistäjiä. He ovat olleet Suomelle väylä vieraisiin kulttuureihin ja kielialueille, joilla tarvittavaa kielitaitoa ja paikallistuntemusta Suomessa ei ole ollut. Tällä on ollut suuri merkitys suomalaisten yritysten kansainvälistymiselle. 1990-luvun puolivälissä toteutettu Business Roots –hanke totesi ulkosuomalaisilla olevan tuhansia yrityksiä, jotka olivat halukkaita tekemään kauppaa suomalaisyritysten kanssa. 2000-luvulla Suomen Yrittäjät on koonnut ulkosuomalaisrekisteriä, joka on auttanut suomalaisyrityksiä niiden ulkomaakaupassa tai niiden harkitessa uusille markkinoille sijoittautumista. Myös Suomen vientiorganisaatiot, kauppakamarit ja edustustot voivat toimia näiden kontaktien välittäjinä. Ulkosuomalaisia on myös sellaisissa merkittävässä talouselämän työtehtävissä, joita hyödyntämällä pienellä panostuksella voisi olla merkitystä Suomen kansantaloudelle. Kansainvälisessä liiketoiminnassa toimivat ulkosuomalaiset ovatkin nykyisin verkottuneet Suomen talouselämään keskeisissä vientimaissamme suomalaisten kauppakiltojen- ja kamarien, business council’ien ja vastaavien järjestöjen jäsenyyden kautta.

Ulkosuomalaisilla on muutoinkin keskeinen rooli Suomi-tietouden välittäjinä ja levittäjinä asuinmaissaan. Heidän voidaan sanoa olevan tässä tehtävässä päivittäin työpaikoillaan, oppilaitoksissaan ja yleensä elinympäristössään. He luovat siten ympäristölleen kuvaa Suomesta, millä on tärkeä merkitys markkinoitaessa Suomea matkailumaana ja suomalaisia tuotteita ulkomailla. Ulkosuomalaiset voivat myös välittää edelleen tietoa verkostojensa kautta Suomen tarjoamista työ- ja yritysmahdollisuuksista.

- 13) **Politiikkalinjaus:** Elinkeinoelämän ja ulkosuomalaisten välistä yhteydenpitoa tuetaan.

Toimenpiteet:

- Hyödynnetään eri puolilla maailmaa olevaa Suomen kunniakonsuliverkostoa tiedottamalla yrityksille verkostosta ja sen palvelumahdollisuuksista.
- Edistetään vuonna 2008 Suomessa järjestettävässä ulkosuomalaistapahtumassa suomalaisyritysten ja ulkosuomalaisten välisiä business-kontakteja järjestämällä yhteistapaamisia yritysten välillä Finpron ja Suomen Yrittäjien avulla.
- Ulkosuomalaisparlamentti jatkaa yritysten ja ulkosuomalaisten välisten kontaktien edistämistä
- Hyödynnetään Suomi- Seuran maailmanlaajuisia kontaktiverkostoja myös talouselämän alalla

3.5. Ulkosuomalaisten paluumuuton edellytysten tukeminen

Osa ulkosuomalaista palaa aina takaisin. Kohderyhmään kuuluvat myös heidän ulkomaalaiset puolisonsa. Onnistunut ulkosuomalaispolitiikka sekä myös onnistunut maahanmuuttopolitiikka parantavat ulkosuomalaisten edellytyksiä halutessaan palata Suomeen. Onnistuneen paluumuuton edellytyksenä on yhteyksien säilyminen Suomeen, suomenkielen taidon ylläpito ja Suomen olosuhteiden ja kehityksen seuraaminen. Paluumuuttoa ohjataan tiedotuksella ja neuvonnalla sekä tarvittaessa myös muilla toimenpiteillä siten, että paluumuutto olisi sekä Suomen että ulkosuomalaisen elämäntilanteen kannalta tarkoituksenmukainen ratkaisu.

Aktiivissa työiässä olevien paluumuuton edellytykset riippuvat luonnollisesti kulloisestakin taloudellisesta tilanteesta Suomessa. Suomen työllisyystilanne on paranemassa ja monilla aloilla esiintyy pulaa työvoimasta. Samanaikaisesti väestö ikääntyy, mikä lisää edelleen ongelmia työvoiman saannissa. Tämän kehityksen seurauksena edellytykset maahanmuutolle ja paluumuutolle ovat parantuneet. Varsinkin terveydenhoito- ja palvelualoilla edellytetään suomenkielen ja usein myös ruotsin kielen taitoa, jolloin ulkomailla työskentelevät suomalaiset ammattityöntekijät voivat olla luonteva rekrytoinnin kohde. Suomesta on viime vuosina muuttanut muun muassa terveydenhuoltoalan ammattilaisia työhön erityisesti Pohjoismaihin, Iso-Britanniaan ja Sveitsiin.

Entisen Neuvostoliiton alueella asuvilta inkerinsuomalaisilta paluumuuttajilta edellytetään nykyisten ulkomaalaissäädösten mukaan Suomen viranomaisten järjestämän paluumuuttovalmennuskursin suorittamista ja auttavaa suomen kielen taitoa, joka arvioidaan kielikokeella. Työnantajia ja Suomeen työhön pyrkiviä inkerinsuomalaisia palvelee Pietarin Inkerinliiton yhteydessä toimiva työvoimatoimisto. Enemmistö Suomeen muuttajista on parhaassa työiässä olevia hyvin koulutettuja, joiden sopeutumishalukkuus Suomeen on korkea. Suomeen muuttoaikeissa olevat inkerinsuomalaiset ovatkin luonteva työnantajien rekrytoinnin kohderyhmä.

Paluumuuttajan tiedontarve vaihtelee hänen ja hänen perheensä elämäntilanteen mukaan. Tietoa tarvitaan muun muassa työstä, päivähoitosta, koulusta, opiskelusta, asuntoasioista, sosiaaliturvasta, eläkkeistä, verotuksesta ja muuttotavaroiden tuomisesta. Viime kädessä kukin viranomaisella vastaa itse oman hallinnonalaansa kuuluvien asioiden tiedottamisesta myös paluumuuttajille. Työministe-

riö on kuitenkin koordinoitunut viranomaistiedotusta julkaisemalla Suomeen muuttajille opasta (Työhön Suomeen), johon tiedot on kerätty eri viranomaisilta. Työministeriö myös ylläpitää paluumuuttoneuvontaa varten tietopalvelupistettä (Finnjobb) Suomen Tukholman suurlähetystössä. Suomen pääkonsulinvirastossa Pietarissa on työhallinnon erityisasiantuntija paluumuuttokysymyksiä varten. Työvoimatoimistojen tehtävänä on antaa myös muuta neuvontaa paluumuuttajille ja ohjata heitä kääntymään kussakin asiassa oikean viranomaisen puoleen. Myös julkisten työhallintojen Eures -verkosto palvelee paluumuuttajia muun muassa tiedottamalla Suomen työelämästä, työpaikoista ja työmarkkinatilanteesta Eures- portaalissa sekä tarvittaessa auttamalla rekrytoinnissa erityisesti työvoimapulasta kärsivillä aloilla.

Suomi suhtautuu myönteisesti paluumuuttoon ja se koetaan myönteisenä sekä työmarkkinoiden että yhteiskunnan kannalta. Edelleen on kuitenkin säädöksiä ja niiden soveltamisalueita, joilla muuttajat kohtaavat ongelmia. Muualta muuttaneet saattavat myös joutua kokemaan lähiympäristön ja myös viranomaisten ennakkoluuloista suhtautumista. Hyvien etnisten suhteiden edistäminen auttaa osaltaan myös paluumuuttajien sopeutumista yhteiskuntaan.

14) **Politiikkalinjaus: Otetaan ulkosuomalaiset huomioon mahdollisina paluumuuttajina työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa kehitettäessä**

Toimenpiteet:

- Tehostetaan ulkosuomalaisille suunnattua tiedottamista paluumuuton kannalta keskeisistä seikoista yhteistyössä eri viranomaisten ja Suomi - Seuran kanssa.
- Tiedotetaan Suomessa toimiville työnantajille mahdollisuuksista ottaa palvelukseen paluumuuttajia.
- Kannustetaan ulkomailla opiskelevia palaamaan Suomeen opintojen päätyttyä tiedottamalla heille aktiivisesti harjoittelu- ja jatkokoulutusmahdollisuuksista sekä työmarkkinatilanteesta ja työmahdollisuuksista.
- Selvitetään mahdolliset paluumuuttoa hidastavat lainsäädännön ja hallintokäytännön ongelmat ja epäkohdat sekä mahdollisuudet niiden poistamiseen.

3.6. Suomalaista siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisuutta koskevan tutkimuksen tukeminen

Ajantasaisen tutkimustiedon tarve on myös ulkosuomalaispolitiikan toimeenpanon kannalta keskeistä. Suomalaisesta siirtolaisuudesta ja ulkosuomalaisista on saatavilla varsin paljon tutkimustietoa. Keskeinen rooli tutkimustiedon tuottamisessa ja tutkimushankkeiden koordinoinnissa on ollut Turun yliopiston erillislaitoksena toimivalla Siirtolaisuusinstituutilla.

Muuttoliikkeiden luonne kuitenkin muuttuu koko ajan, joten on tärkeää, että suomalaiseen siirtolaisuuteen ja ulkosuomalaisuuteen liittyviin kysymyksiin kohdistetaan jatkuvasti tutkimuksellista mielenkiintoa. Tutkimustarvetta näyttäisi tällä hetkellä olevan muun muassa suomalaisten muuttoliikkeistä Euroopassa.

Sekä ulkosuomalaisten että koko väestön kannalta olennaista on myös suomalaista siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisuutta koskevien tietojen ja aineiston kerääminen ja arkistointi. Näin voidaan säilyttää myös tuleville polville tietoja siirtolaisuuden syistä, seurauksista ja merkityksestä sekä myös lisätä Suomessa asuvan väestön ymmärtämystä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan.

- 15) **Politiikkalinjaus:** Tuetaan suomalaista siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisuutta koskevaa tutkimusta.

Toimenpiteet:

- Kohdistetaan tutkimusrahoitusta muuttoliiketutkimuksen painopistealueille.
- Tuetaan suomalaista siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisuutta koskevien tietojen ja aineiston keräämistä ja arkistointia.

4. Ohjelman toimeenpano, vastuutahot ja taloudelliset vaikutukset

Pääosa ulkosuomalaispoliittisessa ohjelmassa ehdotetuista toimenpiteistä on sellaisia, joita jo nykyisin toteutetaan keskeisten viranomaisten toimin. Ehdotetut politiikkalinjaukset ja toimenpiteet vahvistavat ja konkretisoivat ulkosuomalaispoliittista näkökulmaa.

Koska ehdotettuja toimenpiteitä suurelta osin jo toteutetaan, ehdotetuilla politiikkalinjauksilla ja niihin liittyvillä toimenpiteillä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Ehdotettuja uusia toimenpiteitä esitetään toteutettavaksi vaiheittain talousarvon menokehyksen puitteissa. Tällöin aiheutuvat lisäkustannukset jakautuvat useammille vuosille.

Ulkosuomalaispolitiikkaa kehitetään jo vakiintuneiden toimintalinjojen ja –muotojen pohjalta ottaen huomioon ulkosuomalaiskentässä tapahtuvat muutokset, siitä aiheutuvat uudet tarpeet ja erityisesti kehittyvän tietotekniikan tuomat mahdollisuudet. Eri ministeriöiden ulkosuomalaisia koskevien toimintojen suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että ulkosuomalaiset eivät ole yksinomaan kustannuksia aiheuttava ryhmä, vaan myös Suomea eri tavoin hyödyttävä voimavara.

Työministeriö on siirtolaisuusasiain yleisministeriö, jonka toimivaltaan muun muassa kuuluu paluumuuttopolitiikan kehittäminen ja yhteensovittaminen. Työministeriön pääluokan kautta tuetaan ulkosuomalaisille suunnatun Suomen Silta -lehden julkaisemista.

Ulkoasiainministeriöllä ja sen alaisilla ulkomaanedustustoilla parhaat edellytykset toimia yhteysviranomaisena Suomen ja ulkosuomalaisien välillä. Siksi ulkoasiainhallinnon tulee henkilöstökoulutuksessaan ottaa ulkosuomalaiskysymykset huomioon sekä varmistua siitä, että edustustoilla on riittävät voimavarat ulkosuomalaisasioiden hoitamiseen.

Opetusministeriön hallinnonala tukee Suomi–koulujen ja kulttuuri-instituuttien toimintaa ja tukee suomen kielen ja kulttuurin opiskelua ja asemaa ulkosuomalaisien kannalta keskeisissä maissa. Opetusministeriön pääluokan kautta tuetaan ulkosuomalaisien järjestöjä, lehtiä ja muita tiedotusvälineitä.

Opetusministeriön alaiselle Kansainvälisen henkilövaihdon keskukselle (CIMO) kuuluu suomen kielen ja kulttuurin opiskelun edistäminen ulkomaisissa yliopistoissa sekä kansainvälisen harjoittelijanvaihdon järjestäminen.

Yleisradio on vuosikymmenien ajan panostanut ulkosuomalaisille suunnattuun radio- ja televisio-toimintaan. On tärkeää, että Yleisradio jatkaa ja vahvistaa tätä toimintaansa. *Liikenne- ja viestintä-*

ministeriön toimenpiteissä ja kehittämissuunnitelmissa tulee ottaa huomioon, että uusilla verkkoyhteyksillä ja teknisillä ratkaisuilla Yleisradion on mahdollista vahvistaa ulkosuomalaisten ja Suomen välisiä yhteyksiä ja vuorovaikutusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja sen alainen hallinto vastaavat ulkosuomalaisten eläke-, sairaanhoito- ja sosiaalietuuksia koskevasta neuvonnasta ja tiedottamisesta. Tiedottamisessa on mahdollista tehdä yhteistyötä Suomi - Seuran ja ulkomaanedustustojen kanssa.